

2. Колонка М. Гоменюка «Чи справді інфляція знижується?». *Національний банк України*. 2026. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kolonka-maksima-gomenyuka-chi-spravdi-inflyatsiya-znijuyetsya>

3. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції у 2022 р. *Національний банк України*. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2022-rotsi>

4. Підгаєць С. В. Макроекономічний аналіз впливу інфляції на економічне зростання. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 80. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6847>

5. Таблиця індексів інфляції за 2012–2026 рр. *KadrEX*. 2026. URL: <https://profpressa.com/reference-works/zvedena-tablitsia-indeksiv-infliatsiyi>

УДК 336.7(477)

Волкова Н. І.

*канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів і банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса*

Ковтун В. Р.

*здобувач ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
ДонНУ імені Василя Стуса*

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Вступ. У сучасних умовах макроекономічної нестабільності та впливу безпрецедентних геополітичних і воєнних шоків банківська система відіграє роль головного фінансового «кровоносної системи» держави. Функціонування комерційних банків в Україні трансформувалося з класичного процесу фінансового посередництва у складний механізм управління кризовими ризиками, забезпечення безперервності розрахунків та підтримки реального сектору економіки. Якщо в довоєнний період головними векторами розвитку комерційних банків були експансія споживчого кредитування та диджиталізація послуг, то сьогодні на перший план вийшли питання операційної стійкості, управління проблемною заборгованістю (NPL) та забезпечення кібербезпеки. Актуальність теми зумовлена низкою чинників: по-перше, значним обсягом непрацюючих кредитів, що тиснуть на капітал банків; по-друге, високою залежністю кредитного портфеля від державних компенсаційних програм; по-третє, постійними загрозами енергетичній та інформаційній інфраструктурі, що змушує фінансові інститути нести додаткові операційні витрати.

Отже, дослідження проблем функціонування комерційних банків є необхідним для розуміння того, як адаптувати фінансові установи до тривалих стресових умов, оптимізувати їх бізнес-моделі та забезпечити стабільне фінансування відбудови національної економіки.

Мета роботи – дослідити поточний стан функціонування комерційних банків в Україні, виявити ключові проблеми та закономірності формування їх активів і

пасивів в умовах економічних шоків, а також обґрунтувати стратегічні підходи до подолання сучасних викликів для забезпечення стабільності банківського сектору.

Основна частина. Дослідження діяльності банківського сектору в кризових умовах базується на фундаментальних працях вітчизняних та зарубіжних науковців, а також на аналітичних звітах регулятора. Зокрема, питання адаптації монетарної політики та банківського регулювання в умовах воєнного стану ґрунтовно висвітлюються в макроекономічних оглядах Національного банку України [1]. Проблематику управління кредитними ризиками та непрацюючими активами досліджують експерти Міжнародного валютного фонду [2], наголошуючи на необхідності прозорого стрес-тестування капіталу. У сукупності аналіз цих джерел підтверджує, що комерційні банки України успішно подолали фазу первинного шоку, проте зіткнулися з довгостроковими структурними дисбалансами.

Сучасний етап функціонування комерційних банків характеризується парадоксальною ситуацією: на тлі високих ризиків сектор демонструє рекордну номінальну прибутковість. Це пов'язано з високою чистою процентною маржею (завдяки депозитним сертифікатам НБУ та ОВДП) та помірними обсягами формування резервів під активні операції в поточному періоді (табл. 1).

Таблиця 1 – Динаміка ключових показників діяльності банківського сектору України

Показник	2024 р.	2025 р.	Відхилення (+/-), %
Чистий прибуток сектору, млрд грн	86,5	126,8	+46,6 %
Чиста процентна маржа, %	7,3	7,7	+0,4 п. п.
Загальні чисті активи, трлн грн	3,8	4,2	+10,5 %
Рентабельність активів (ROA), %	2,1	2,7	+0,6 п. п.
Кількість діючих банків, шт.	63	61	-3,1 %

Джерело: побудовано автором на основі даних НБУ [3]

Як доводять дані табл. 1, незважаючи на скорочення кількості учасників ринку, сумарні активи банків зростають, що свідчить про довіру вкладників та збереження ліквідності системи. Проте ця прибутковість маскує глибинні проблеми кредитування реального сектору. Однією з найгостріших проблем функціонування комерційних банків залишається низька якість кредитного портфеля та значна частка непрацюючих кредитів (NPL). Втрата заставного майна через руйнування, зупинка підприємств та погіршення платоспроможності населення призвели до заморожування значної частини активів.

Аналіз структури кредитного портфеля (табл. 2) свідчить, що проблема NPL розподілена нерівномірно і найбільше концентрується в сегменті корпоративного кредитування минулих років, тоді як нові кредити демонструють кращу якість обслуговування.

Наступним критичним викликом є викривлення ринкових механізмів через домінування державних програм. Понад 40 % нового корпоративного кредитування здійснюється в межах програми «Доступні кредити 5–7–9 %». З одного боку, це підтримує бізнес, з іншого, – комерційні банки стають критично залежними від своєчасності бюджетних компенсацій процентних ставок. У разі затримки виплат з боку держави банки стикаються з розривами ліквідності та недоотри-

манням доходів. Структурні та системні проблеми банківського сектору також тісно пов'язані з операційними та технологічними ризиками. Розподіл цих ризиків та їх вплив на стабільність фінансових установ наочно демонструє рис. 1.

Таблиця 2 – Порівняльна характеристика частки NPL за групами банків (станом на кінець 2025 р.)

Група банків	Частка NPL у загальному портфелі (%)	Частка NPL у роздрібному портфелі (%)	Обсяг NPL (млрд грн)
Банки з державним капіталом	45,2	22,4	312,5
Банки з іноземним капіталом	14,8	11,2	56,3
Банки з приватним капіталом	18,5	16,7	45,8
Загалом по системі	31,4	18,3	414,6

Джерело: розраховано автором на основі звітів про фінансову стабільність [4]

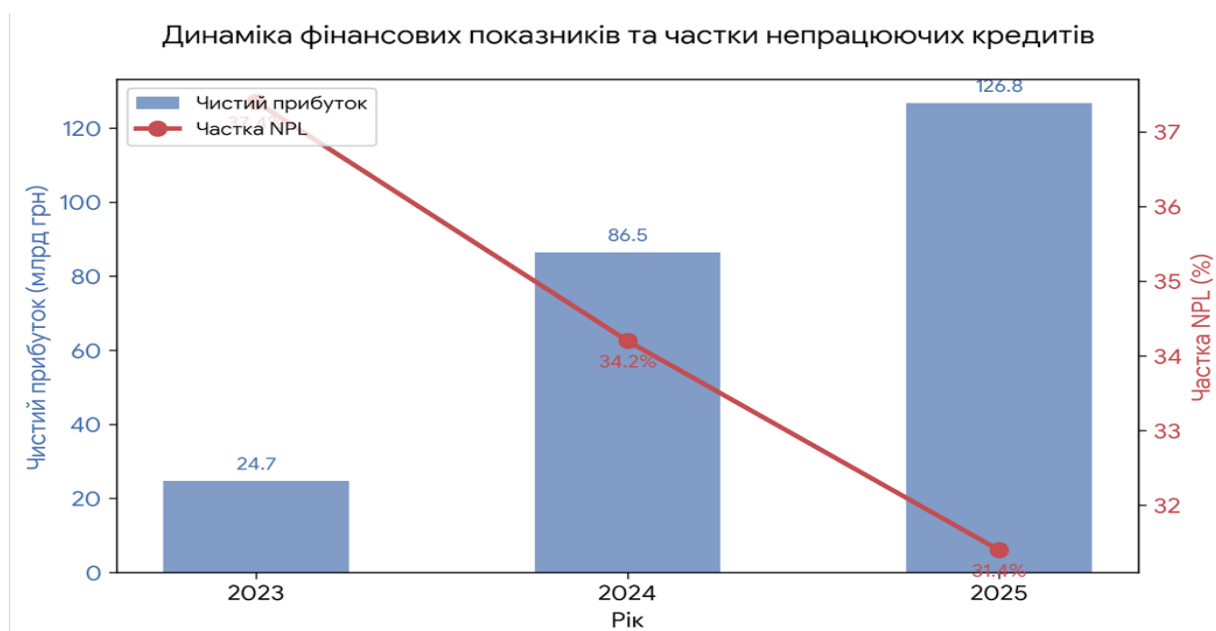


Рисунок 1 – Динаміка фінансових показників та частки непрацюючих кредитів комерційних банків України

Джерело: сформовано на основі аналітичних звітів [3]

Енергетичний терор та руйнування інфраструктури змусили банки докорінно переглянути моделі безперервності бізнесу (BCP). Реалізація проєкту Power Banking (створення мережі чергових відділень, забезпечених генераторами та супутниковим зв'язком Starlink) вимагала колосальних капітальних інвестицій. До того ж стрімка цифровізація послуг, впровадження стандарту Open Banking та перехід на віддалену ідентифікацію (BankID) різко підвищили інтенсивність кібератак. Захист клієнтських даних та платіжної інфраструктури від російських хакерських угруповань сьогодні вимагає від комерційних банків постійного оновлення систем Zero Trust security.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, варто зазначити, що комерційні банки України продемонстрували феноменальну стійкість та здатність функціонувати в умовах перманентного форс-мажору. Банківський сектор зали-

шається ліквідним, прибутковим і технологічно передовим, гарантуючи безперервність платежів в умовах енергетичних та безпекових криз. Водночас проблеми функціонування залишаються глибокими: надвисокий рівень NPL обмежує можливість для нового кредитування, домінування державних програм спотворює ринкові стимули, а операційні витрати на забезпечення автономності та кібербезпеки продовжують зростати. Для забезпечення довгострокової стабільності комерційним банкам необхідно фокусуватися на поступовому розчищенні балансів від токсичних активів, диверсифікації кредитних продуктів поза межами державних субсидій та подальшому посиленні цифрової стійкості інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про фінансову стабільність (грудень 2025 р.). Київ, 2025. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2025-roku>
2. Ukraine: Seventh Review Under the Extended Fund Facility. *International Monetary Fund (IMF)*. Washington, D.C.: IMF, 2026. URL: <https://www.imf.org/en/publications/cr/issues/2025/03/28/ukraine-seventh-review-under-the-extended-arrangement-under-the-extended-fund-facility-565703>
3. Огляд банківського сектору (підсумки 2024–2025 рр.). *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-serpen-2025-roku>
4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6. Ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
5. Коваленко В. В. Трансформація бізнес-моделей комерційних банків в умовах макроекономічної нестабільності. *Фінанси України*. 2025. № 10. С. 45–58.

УДК 336:355.01(477)

Кужелєв М. О.

*д-р екон. наук, професор, професор кафедри фінансів
Національного університету «Києво-Могилянська академія»*

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Вступ. Важливим чинником перебудови системи фінансових відносин в Україні стало введення воєнного стану в лютому 2022 р. Воєнний стан виступив не лише правовою реакцією на початок активної фази війни, а й стартом нового типу розвитку національної фінансової системи – постійної адаптації до безпекових ризиків, втрат об'єктів промислової і цивільної інфраструктури, значної міграції громадян (як всередині країни, так і за її межами), зростання фіскального навантаження та асиметрій фіскально простору тощо.

Трансформувалася сутність фінансових відносин, оскільки відбулися зміни в структурі видатків державного бюджету та у пріоритетах розподілу і перероз-